

Forslag til historiske tema-forløb

I de forskellige læreplaner for faget dansk i ungdomsuddannelserne er der bl.a. krav om kendskab til vigtige litteraturhistoriske epoker og til bestemte forfattere, de såkaldte *kanonforfattere*.

En af de enkleste måder at indfri disse krav på er ved at læse tekster om samme tema fra forskellige perioder. Dette giver dels mulighed for at følge den historiske udvikling i forbindelse med det pågældende tema og samtidig få et indblik i, hvordan skiftende perioders forfattere har forholdt sig til temaet.

Herunder finder man forslag til en historisk baseret læsning af de seks temaer, der har struktureret *Temaer og tendenser i ny dansk litteratur*.

I hvert afsnit er der foreslået 15-20 tekster, der tilsammen giver et overblik over, hvordan skiftende perioders forfattere har behandlet temaet. Man kan enten vælge at læse alle de foreslåede tekster eller vælge nogle enkelte ud. De fleste af teksterne kan findes på nettet.

De historiske tekster, der er foreslået her, kan evt. suppleres med en eller flere af de tekster, der er optrykt i bogen.

1. Barndom og opvækst

Barndommen og børns vilkår under opvæksten har været et af de mest yndede temaer i den danske litteraturs historie. Nedenstående tekster kan give et indtryk af, hvordan forfattere i forskellige perioder har skrevet om børn og børns forhold.

- Anonym: *Den lille Rødhætte* (folkeeventyr)
- Hans Adolph Brorson: *En liden Psalme for Børnene* (1739)
- Jens Baggesen: *Da jeg var lille* (1785)
- Poul Martin Møller: *En Moder med sit Barn, paa en Bænk* (1830)
- H. C. Andersen: *Den lille Pige med Svovlstikkerne* (1845)
- Anton Nielsen: *Hyrdedrengen* (1861)
- Henrik Pontoppidan: *En stor Dag* (1899)
- Jeppe Aakjær: *Min hjemmen* (1899)
- Knuth Becker: *Kai Gøtsches barndom* (af *Det daglige Brød* (1932))
- Harald Herdal: *Barndommens gade* (1937)
- H. C. Branner: *Røde Heste i Sneen* (1941)
- Tove Ditlevsen: *En æggesnaps* (1948)
- Klaus Rifbjerg: *Børnehaven* (1956)
- Bo Green Jensen: *Sønner af den tavse tid* (1981)
- Naja Marie Aidt: *Hun græder ikke* (2006)
- Yahya Hassan: *Barndom* (2013)

2. Identitet

Problemet med at finde sin identitet i en uoverskuelig og foranderlig verden er et tema, der har stået centralt i mange litteraturhistoriske perioder. Især har temaet haft en central placering efter 2. verdenskrig, hvor mange opgav de traditionelle værdier som grundlag for deres tilværelse.

Arbejdet med nedenstående tekster kan give et indtryk af, på hvilke måder man i skiftende perioder har forsøgt at skabe sig en identitet, og hvordan danske forfattere i forskellige perioder har forholdt sig til identitetsproblematikken.

- Anonym: *Den modige Svend* (folkeeventyr)
- Johannes Ewald: *Da jeg var syg* (1771)
- Schack Staffeldt: *Indvielsen* (1804)
- H. C. Andersen: *Kejserens nye Klæder* (1837)
- Herman Bang: *Frøkenen* (1883)
- Johannes Jørgensen: *Bekendelse* (1894)
- Johannes V. Jensen: *Interferens* (1901)
- Gustaf munch-petersen: *til mine forældre* (1932)
- Karen Blixen: *Kongesønnerne* (1946)
- Martin A. Hansen: *Soldaten og pigen* (1947)
- Peter Seeberg: *Patienten* (1962)
- Benny Andersen: *Bukserne* (1965)
- Svend Åge Madsen: *Noget går gennem byen* (1970)
- Vita Andersen: *Iagttagelser* (1978)
- Søren Ulrik Thomsen: *Levende* (1981)
- Villy Sørensen: *De dødsdømte* (1986)
- Helle Helle: *Globryllup* (2000)
- Jakob Ejersbo: *Blomster* (2000)

3. Kærlighed og parforhold

Kærligheden og problemerne med kærligheden har været et dominerende tema i dansk litteratur helt siden middelalderens folkeviser. En læsning af følgende tekster kan give et overordnet indtryk af, hvordan skiftende perioders forfattere har forholdt sig til henholdsvis forelskelsen, kærligheden og parforholdet:

- Anonym: *Ebbe Skammelsen* (folkevise)
- Ludvig Holberg: *Epistola LXXXIX* (1748)
- Johannes Ewald: *Arendse* (af *Levnet og Meninger* (1774-1778))
- B. S. Ingemann: *Nattevandrerinden* (1813)
- Steen Steensen Blicher: *Hosekræmmeren* (1829)
- Thomasine Gyllembourg: *Den lille Karen* (1830)
- Emil Aarestrup: *Nordexpeditionen* (1838)
- H. C. Andersen: *Kjærestefolkene* (1844)

- N. F. S. Grundtvig: *Det er saa yndigt at følges ad* (1855)
- Herman Bang: *Den sidste Balkjole* (1887)
- J.P. Jacobsen: *Et Skud i Taagen* (1875)
- Sophus Clausen: *I en Frugthave* (1899)
- Jeppe Aakjær: *Ved Rugskellet* (1906)
- Jens August Schade: *Tidlig morgen* (1944)
- Tove Ditlevsen: *Det første Møde* (1944)
- Klaus Rifbjerg: *Nygift* (1956)
- Dorrit Willumsen: *Knagen* (1965)
- Dan Turell: *Ægteskabelig æreshymne* (1976)
- Vita Andersen: *Aftnerne var næsten de værste* (1977)
- Naja Marie Aidt: *En Sofa fuld af små profiler* (1992)
- Helle Helle: *En stol for lidt* (1996)
- Jan Sonnergaard: *Farvel* (1998)
- Charlotte Weitze: *Villy* (1999)

4. Miljø og samfund

Når man i dag hører ordet miljø, tænker de fleste formentlig først og fremmest på de problemer, der knytter sig til naturen og de miljøkatastrofer, vi har oplevet de senere år.

Ordet har imidlertid flere forskellige betydninger. Ifølge ordbogen er miljøet "de ydre forhold, der påvirker mennesker og andre mekanismer".

I ældre litteratur betragtede man miljøet i modsætning til de arvelige egenskaber, man havde fået fra fødslen. Debatten om arv over for miljø spillede derfor en central rolle i denne litteratur.

Senere blev miljøet i højere grad brugt i overensstemmelse med ordbogens definition, således at mange tekster beskæftiger sig med, hvordan det sociale miljø påvirker den enkelte.

I nedenstående forslag til tekster anvendes miljøbegrebet forskelligt, afhængigt af den tid, vi befinder os i.

- Adam Oehlenschläger: *Lær mig, o Skov, at visne glad* (1813)
- H. C. Andersen: *Den grimme Ælling* (1843)
- Henrik Pontoppidan: *Ørneflugt* (1893)
- Jeppe Aakjær: *Tyendesang* (1909)
- Emil Bønnelycke: *Gaden* (1917)
- Harald Herdal: *Det frugtbare had* (1937)
- Villy Sørensen: *De forsvundne breve* (1955)
- Klaus Rifbjerg: *Det er blevet os pålagt* (1960)
- Leif Panduro: *Uro i forstæderne* (1962)
- Christian Kampmann: *Løsrivelsen* (1963)
- Dan Turell: *Livet i Istedgade* (1977)
- Michael Strunge: *Stinkende lig i gadernes nodesystem af stramme læber* (1980)
- Per Højholt: *Gittes monolog om naturen* (1981)

- Kirsten Hammann: *Jeg civiliserer mig om morgenen* (1992)
- Pia Juul: *Ude på landet* (2005)

5. Arbejde og fritid

Arbejdet og arbejdsbetingelserne har spillet en væsentlig rolle i den danske litteraturs historie, men interessen for arbejdet, arbejdsprocesserne og arbejdets mulige omkostninger tog for alvor et opsving med den begyndende industrialisering i midten af 1800-tallet og blev yderligere forstærket med den anden industrialiseringsbølge efter 2. verdenskrig.

Nedenstående tekster er eksempler på, hvordan danske forfattere har set på arbejdet og dets menneskelige konsekvenser gennem tiderne.

- Anonym: *Bondeplage* (1600-tallet)
- Poul Martin Møller: *En tigger* (1821)
- Vilhelm Bergsøe: *En Arbejder (Fra den gamle Fabrik, 1869)*
- H. C. Andersen: *Gartneren og Herskabet* (1872)
- Henrik Pontoppidan: *Et Grundskud* (1887)
- Johan Skjoldborg: *Slid* (1893)
- Martin Andersen Nexø: *Lønningsdag (En Idyl)* (1900)
- Jeppe Aakjær: *Jens Vejmand* (1906)
- Emil Bønnelycke: *Maskinhallen* (1919)
- Oskar Hansen: *Maskinens sang* (1929)
- Hans Kirk: *En Plads i verden* (1931)
- Martin A. Hansen: *Roden* (1953)
- Inger Christensen: *af Det* (1969)
- Grete Stenbæk Jensen: *af Konen og æggene* (1973)
- Lean Nielsen: *60 tons pressen* (1973)
- Dan Túrell: *Jeg var ansat i Daells varehus under strejken* (1974)
- Knud Sørensen: *Den sidste bonde* (1984)
- Asta Olivia Nordenhof: *Jeg vil tale om arbejde* (2013)

6. Danskere i udlandet

Mange danske forfattere har rejst i udlandet og har hentet inspiration til deres forfatterskab her. Nogle af dem har udgivet egentlige rejseberetninger, hvor de i faktaform skildrer deres indtryk af forskellige lande og forskellige miljøer. For andre forfattere har mødet med andre kulturer fungeret som afsæt for skønlitterære tekster med forskellige temaer.

I nedenstående tekster er det udelukkende fokuseret på, hvordan opholdet i udlandet har inspireret skiftende perioders danske forfattere til at skrive om andre problemer end dem, der direkte udspringer af rejsen.

Ved at læse nedenstående tekster, kan man derfor få et indtryk af, hvordan de danske forfattere de seneste par hundrede har ladet sig inspirere af rejsen og mødet med byer i udlandet.

- Jens Baggesen: "Toppen af Spiret" (fra *Labyrinten* (1792-1793))
- Steen Steensen Blicher: *Hiemvee* (1814)
- N. F. S. Grundtvig: *Langt høiere Bjerge* (1820)
- H. C. Andersen: *Den lille Flugt til Rom* (1835)
- Christian Winther: *Skriftestolen* (1843)
- Holger Drachmann: *Ude og Hjemme* (1872)
- Herman Bang: *Franz Pander* (1885)
- Johannes V. Jensen: *På Memphis Station* (1904)
- Tom Kristensen: *Nat i Berlin 1921* (1923)
- Jens August Schade: *Café* (1926)
- Klaus Rifbjerg: *Spaniensturist* (1962)
- Benny Andersen: *De rigtige mennesker* (1964)
- Henrik Nordbrandt: *Hvor vi end rejser hen* (1974)
- Per Højholt: *Hellere kød end død* (1981)
- Thorkild Bjørnvig: *En dag i Chicago* (1987)
- Ib Michael: *Hajskygger* (1988)
- Naja Marie Aidt: *Kvinden i baren* (2006)
- Jakob Ejersbo: *Værtinde* (2009)